Emlékezés Keleti Károlyra (1833–1892),
a Magyar Tudományos Akadémia igazgatósági és rendes tagjára
Remembering Károly Keleti (1833–1892),
Member of the Directorate and Full Member of the Hungarian Academy of Sciences

Keleti Károly – születési nevén Klette Károly József[1] – (1833–1892) közgazdász, statisztikus, a modern magyar hivatalos statisztikai szolgálat megteremtője, a Magyar Tudományos Akadémia előbb külső (1858), majd levelező (1868), rendes (1875), valamint igazgatósági tagja (1890).[2] Tudományos és tudományszervezői munkássága alapvetően meghatározta a hazai statisztika fejlődését, módszertani és intézményi kereteinek kialakulását, valamint a magyar gazdasági és társadalmi viszonyok rendszeres, tudományos igényű megismerését. Nevéhez fűződik a Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztérium statisztikai osztályának megszervezése, az Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal létrehozásának előkészítése és több mint két évtizeden át tartó irányítása. Munkásságának jelentősége azonban messze túlmutatott a hivatal megalapításának feladatán: a statisztikát a nemzetgazdaság és a társadalom megismerésének önálló tudományos eszközévé fejlesztette, és a nemzetközi statisztikai együttműködésben is elismert szerepet vállalt. A Magyar Tudományos Akadémia külső, levelező, rendes, majd igazgatósági tagjaként, közgazdasági szakíróként és a hazai iparfejlesztés elkötelezett képviselőjeként a dualizmus kori magyar tudományos és gazdasági közélet meghatározó személyiségei közé emelkedett.

Keleti Károly 1833. július 18-án született Pozsonyban, német eredetű, polgári családban. Édesapja, Karl Klette von Klettenhof (1793–1874) Drezdából származó festőművész volt, aki József nádor udvari festőjeként és gyermekeinek rajztanáraként működött. Édesanyja, Bayer Johanna pozsonyi polgárcsaládból származott. A család az 1830-as évek végén Budára költözött, ahol Keleti a piarista gimnáziumban folytatta tanulmányait. Az intézmény hazafias szellemisége jelentős hatást gyakorolt gondolkodására és későbbi közéleti elkötelezettségére. Tanulmányai során megismerkedett a magyar történelem és irodalom alapvető hagyományaival, és fokozatosan a magyar nemzeti törekvések támogatójává vált.[3]

Az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc eseményei már fiatalon meghatározták életútját: 1848-ban, tizenöt éves korában honvédtüzérnek állt, és részt vett a szabadságharc katonai eseményeiben. A világosi fegyverletételt követően erdélyi fogságba került, ahonnan megszökve tért vissza családjához. A szabadságharc bukása után egy ideig távol maradt a közélettől, és gazdasági gyakornokként helyezkedett el József nádor örököseinek alcsúti uradalmában. Az itt szerzett tapasztalatok révén közvetlen ismereteket szerzett a mezőgazdasági termelésről, a birtokgazdálkodásról és a vidéki gazdaság működéséről.[4]

Ezt követően Budán, majd Szolnokon vállalt pénzügyi tisztviselői állást. Közben folytatta félbeszakadt tanulmányait, és elvégezte a pozsonyi jogakadémiát. A pénzügyi

---

[1] *„Nevét 1862-ben változtatta Keletire."* BALASSA IVÁN: *Keleti Károly.* In: Für Lajos – Pintér János (szerk.): Magyar agrártörténeti életrajzok. II. kötet (I–P). Magyar Mezőgazdasági Múzeum. Budapest, 1988. 122. p. (A továbbiakban: BALASSA 1988.)

[2] *Keleti Károly.* Akadémikusok. A Magyar Tudományos Akadémia tagjai. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ: https://akademikus.mtak.hu/adatlap/keleti-karoly/ (Letöltés ideje: 2026. november 19.)

[3] BALASSA 1988, 122. p.; ISPÁN ÁGOTA LÍDIA – NÁDUDVARI ZOLTÁN: *Keleti Károly.* In: Fülöp Ágnes – Rózsa Dávid (szerk.): Portrék a magyar statisztika és népességtudomány történetéből. Életrajzi Lexikon a XVI. századtól napjainkig. A statisztika történetei 1. KSH Könyvtár, Nemzeti Kulturális Alap–Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 2014. 363. p. (A továbbiakban: ISPÁN – NÁDUDVARI 2014.); TÓTH VILMOS: *Nemzeti nagylétünk nagy temetője. A Fiumei Úti Sírkert és a Salgótarjáni utcai zsidó temető adattára.* Nemzeti Örökség Intézete. Budapest, 2018. 105. p.

[4] SZINNYEI JÓZSEF (szerk.): *Magyar írók élete és munkái. V. kötet (Iczés–Kempner).* Kiadja Hornyánszky Viktor Könyvkiadóhivatala. Budapest, 1897. 1383–1384. pp. (A továbbiakban: SZINNYEI (V. kötet) 1897.)

igazgatásban szerzett tapasztalatai, valamint a gazdasági és jogi kérdések iránti érdeklődése egyaránt hozzájárultak későbbi statisztikai és közgazdasági szemléletének kialakulásához. Az 1850-es évek végén, az önkényuralmi rendszer adópolitikájával szembeni tiltakozásként lemondott állásáról, és Pestre költözött. Ezzel új szakasz kezdődött pályafutásában: az újságírás és a közgazdasági publicisztika révén egyre szorosabb kapcsolatba került a magyar reformértelmiség és a politikai közélet szereplőivel.[5]

Pestre költözését követően különböző lapoknál vállalt munkát. Publicisztikai tevékenysége elsősorban a gazdasági, mezőgazdasági, iparpolitikai és társadalmi kérdésekre irányult. Öccse, Kelety Gusztáv (1834–1902) festőművész közvetítésével került kapcsolatba báró Eötvös Józseffel (1813–1871), aki szellemi fejlődésére és későbbi pályafutására is jelentős hatást gyakorolt. Eötvös felismerte Keleti szervezőkészségét, széles körű érdeklődését és közgazdasági felkészültségét, ezért előbb az Országos Magyar Iparegyesület munkájába vonta be, majd 1865-ben a Politikai Hetilap szerkesztésével bízta meg. A lap szerkesztőjeként Keleti a korszak gazdasági és politikai problémáinak elemzésére törekedett. Írásaiban különösen fontos szerepet kapott a magyar gazdaság modernizációja, az ipar fejlesztése, a mezőgazdasági termelés korszerűsítése és a gazdasági önállóság erősítése. Közgazdasági gondolkodásának egyik alapvető sajátossága volt, hogy a gazdasági fejlődést nem kizárólag a termelés és a kereskedelem mennyiségi növekedésében látta, hanem annak társadalmi, művelődési és intézményi feltételeit is vizsgálta. A kiegyezés előtt, 1863 és 1867 között a Magyar Földhitelintézet tisztviselőjeként dolgozott, ahol néhány év alatt tanácsjegyzői rangot ért el. Az intézményben végzett munkája során tovább mélyítette pénzügyi és gazdasági ismereteit, miközben publicisztikai tevékenységét is folytatta. Az 1860-as évek közepére már a magyar közgazdasági szakirodalom ismert szerzőjévé vált. *A politikai gazdaság kézikönyve* című, 1863-ban megjelent munkája a közgazdasági ismeretek rendszerezésére irányuló törekvéseinek korai eredménye volt. Az 1867-ben kiadott *A magyar mezőgazdaság* című könyve pedig a hazai agrárgazdaság helyzetének és fejlesztési lehetőségeinek bemutatásával járult hozzá a korabeli gazdasági vitákhoz.[6]

Keleti Károly életművének legjelentősebb és máig legnagyobb hatású része a magyar hivatalos statisztikai szolgálat megszervezése volt. A kiegyezést (1867) követően az önálló magyar államigazgatás kiépítésével párhuzamosan egyre sürgetőbbé vált a gazdasági és társadalmi viszonyok rendszeres, megbízható adatgyűjtésen alapuló feltárása. A korszak állami és gazdaságpolitikai döntéseihez nélkülözhetetlen volt a népesség, a termelés, a kereskedelem, az ipar és a mezőgazdaság helyzetének pontosabb ismerete. Ezért 1867. május 25-én gáttájai Gorove István (1819–1881) földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter Keletit bízta meg a minisztérium statisztikai szakosztályának megszervezésével és vezetésével.[7]

Az osztály mindössze hat fővel, szűk költségvetési keretek között kezdte meg működését, Keleti azonban már kezdetben olyan intézmény kialakítására törekedett, amely a nemzetközi statisztikai gyakorlat követelményeinek is megfelel.

A szervezeti feladatok mellett nagy hangsúlyt fektetett a módszertani alapok kidolgozására, az adatgyűjtés egységesítésére, a megfelelő szakemberállomány kialakítására és a nemzetközi tudományos kapcsolatok kiépítésére. Az intézményes statisztikai szolgálat

---

[5] BALASSA 1988. 122–123. pp.; GAZDA ISTVÁN: *Keleti Károly.* In: Estók János (főszerk.): Nemzeti Évfordulóink 2008. Balassi Intézet. Nemzeti Évfordulók Titkársága. Budapest, 2008. 27. p. (A továbbiakban: GAZDA, 2008.); ISPÁN – NÁDUDVARI 2014, 363. p.

[6] GAZDA, 2008, 27. p.; KELETI KÁROLY: *A magyar mezőgazdaság.* Eggenberger F. M. Akad. Könyvárusnál. Pest, 1867. 19. p.; KOVACSICS JÓZSEF: *Keleti Károly a tudós és közgazdász.* In: Gyulay Ferenc (főszerk.): Statisztikai Szemle. 61. évfolyam. 10. szám. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 1988. 1070. p. (A továbbiakban: KOVACSICS 1988.); SZINNYEI (V. kötet) 1897, 1383–1384. pp.

[7] KOVACSICS 1988, 1070. p.; *Keleti Károly.* Magyar Statisztikai Társaság: https://www.mstnet.hu/cikkek/_doku/Keleti_Karoly.pdf (Letöltés ideje: 2026. november 19.); *Keleti Károly.* Óbudai Egyetem: https://uni-obuda.hu/keleti-karoly/ (Letöltés ideje: 2026. november 19.)

megszervezésének programját az 1867-ben kidolgozott, majd 1869-ben megjelent *Emlékirat egyúttal javaslat Magyarország hivatalos statistikájának szervezése tárgyában* című munkájában fejtette ki részletesen. Az emlékiratban amellett érvelt, hogy a modern állam működéséhez elengedhetetlen a rendszeres és tudományos igényű statisztikai adatgyűjtés. A statisztikát nem pusztán az államigazgatás segédeszközének tekintette, hanem a gazdasági és társadalmi valóság feltárására alkalmas, önálló módszertani alapokon álló tudományos tevékenységnek.[8] Keleti felismerte azt is, hogy a magyar statisztikai szolgálatnak nemzetközi összehasonlításra alkalmas adatokat kell előállítania. Magyarország gazdasági és társadalmi helyzetének megítélése ugyanis csak akkor lehetett megalapozott, ha a hazai adatgyűjtés módszerei és eredményei illeszkedtek az európai statisztikai gyakorlatba. Ennek érdekében már a szervezés kezdetén törekedett a külföldi statisztikai intézményekkel való kapcsolattartásra és a nemzetközi módszertani eredmények átvételére.[9]

A minisztériumi statisztikai szakosztály 1871. április 18-án királyi jóváhagyással önálló intézménnyé alakult, és Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal néven kezdte meg működését. Keleti lett az intézmény első igazgatója, és haláláig ő irányította annak szakmai munkáját. A hivatal szervezeti önállósodása a magyar államigazgatás és a hazai tudományos élet történetének egyaránt fontos eseménye volt. A kezdetben kis létszámú szervezetből Keleti vezetése alatt fokozatosan olyan intézmény fejlődött ki, amely a gazdasági és társadalmi adatgyűjtés széles területeit fogta át. Az intézmény működésének jogi alapjait az 1874. évi XXV. törvénycikk teremtette meg, amely az országos statisztikai adatgyűjtés szervezeti és működési kereteit szabályozta. Keleti a törvény előkészítésében és a statisztikai szolgálat jogi megalapozásában is jelentős szerepet vállalt. Felfogása szerint a statisztikai adatgyűjtés csak akkor lehet eredményes, ha az állami szervek és a lakosság egyaránt megértik annak közérdekű célját, és az adatszolgáltatás megfelelő intézményi garanciák között történik.[10] A hivatal megszervezésének egyik legnagyobb kihívását az 1869. évi III. törvénycikk által elrendelt népszámlálás előkészítése és végrehajtása jelentette. Az összeírásra 1870 elején került sor, Keleti szakmai irányítása mellett. A munka rendkívüli szervezési feladatot jelentett, hiszen a korábbi évtizedekben nem alakult ki egységes országos statisztikai adatgyűjtési rendszer. A helyi közigazgatási szervek és a lakosság egy része sem rendelkezett megfelelő ismeretekkel az adatfelvétel céljáról és jelentőségéről. Keleti számára a népszámlálás nem egyszerűen a lakosság létszámának megállapítását jelentette. A népesség társadalmi és gazdasági jellemzőinek feltárását, a foglalkozási szerkezet, a lakásviszonyok, a műveltségi helyzet és a területi különbségek megismerését is fontosnak tartotta. Az összeírás során szerzett tapasztalatok arra ösztönözték, hogy az adatgyűjtés módszertanát továbbfejlessze, és a statisztikai eredmények feldolgozását az addiginál egységesebb rendszerben szervezze meg.[11]

A következő jelentős magyar népszámlálás, az 1880. évi összeírás már a hivatal fejlettebb szervezeti és módszertani keretei között valósult meg.[12] A korábbi gyakorlatot

---

[8] BALASSA 1988, 123. p.; ISPÁN – NÁDUDVARI 2014, 363. p.; KELETI KÁROLY: *Emlékirat egyúttal javaslat Magyarország hivatalos statistikájának szervezése tárgyában.* Nyomtatott az Athenaeum Nyomdájában. Pest, 1869. 17. p.

[9] Vö. KELETI KÁROLY: *A statistika hivatalos és tudományos mivelése.* Eggenberger Ferdinánd Akad. Könyvkereskedésében. Pest, 1868. 1–11. pp.

[10] Vö. GYULAY FERENC: *Egy nevezetes évforduló megünneplése.* In: Gyulay Ferenc (főszerk.): Statisztikai Szemle. 61. évfolyam. 10. szám. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 1988. 1079. p.; PESTI LAJOS: *A hivatalos statisztika atyja.* In: Gyulay Ferenc (főszerk.): Statisztikai Szemle. 61. évfolyam. 10. szám. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 1988. 961–964. pp.

[11] Vö. KELETI KÁROLY: *A népszámlálás.* Kiadja Ráth Mór. Pest. 1869. 1–2., 10–27. pp.; NYITRAI FERENCNÉ: *Az úttörő öröksége.* In: Gyulay Ferenc (főszerk.): Statisztikai Szemle. 61. évfolyam. 10. szám. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 1988. 953. p.

[12] *„A második, 1880-ban végrehajtott összeírást már az 1871-ben létrehozott önálló Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal szervezte, figyelembe véve a Nemzetközi Statisztikai Kongresszusok elnevezésű szervezet 1872-ben Szentpéterváron megtartott nyolcadik konferenciájának a határozatát, miszerint az európai országok mindig*

meghaladó újítás volt az egyéni számlálólapok alkalmazása, valamint az adatok központi feldolgozásának és ellenőrzésének megszervezése. Az új módszer jóval több lehetőséget biztosított az adatok összekapcsolására és részletes elemzésére. Magyarország e tekintetben az európai statisztikai fejlődés úttörői közé tartozott.[13]

Keleti különös figyelmet fordított a társadalomstatisztika fejlesztésére. A népesség számának és területi eloszlásának vizsgálata mellett elemezte a foglalkozási viszonyokat, az írni-olvasni tudás elterjedtségét, az iskolázottságot, a vallási és nemzetiségi megoszlást, valamint a városiasodás folyamatát. A társadalmi jelenségeket nem elszigetelten kezelte, hanem a gazdasági fejlődéssel és a művelődési viszonyok alakulásával összefüggésben vizsgálta.[14]

Kiemelkedő jelentőségű volt a nemzetiségi statisztika módszertani megalapozásában végzett munkája. A magyarországi nemzetiségi viszonyok tudományos feltárásához olyan adatokat kívánt szolgáltatni, amelyek lehetővé tették a népesség nyelvi és társadalmi összetételének részletes elemzését. A korábbi iskolai és népességi adatfelvételekre támaszkodva már az 1870-es években becsléseket készített az anyanyelvi megoszlásról. Az 1880. évi magyar népszámlálás során pedig az anyanyelvre vonatkozó kérdés bevezetése fontos lépést jelentett a nemzetiségi statisztika fejlődésében.[15]

A társadalomstatisztika tudományos eredményeit egyik legjelentősebb munkájában, az 1871-ben megjelent, majd 1873-ban második kiadást is megért *Hazánk és népe a közgazdaság és társadalmi statistika szempontjából* című kötetben foglalta össze. A mű az 1869. évi magyar cenzus adataira támaszkodva adott átfogó képet a kiegyezés utáni Magyarország gazdasági, társadalmi és művelődési állapotáról. Bemutatta a népesség területi és foglalkozási megoszlását, a nemzetiségi és birtokviszonyokat, a városok fejlődését, az iskolázottságot és a művelődési viszonyokat. A kötethez tizenkét grafikai térképet is mellékelt, felismerve a térbeli ábrázolás jelentőségét a társadalmi jelenségek értelmezésében.[16]

A könyv jelentősége abban állt, hogy a magyar társadalom és gazdaság helyzetét széles körű, összehasonlítható adatok alapján, egységes tudományos keretben vizsgálta. Keleti ezzel a leíró statisztikától a társadalmi és gazdasági összefüggések elemzésére törekvő modern statisztikai szemlélet felé tett fontos lépést.

Keleti Károly tudományos munkásságában a mezőgazdasági statisztika különösen fontos helyet foglalt el. A magyar gazdaság szerkezetében a mezőgazdaság meghatározó szerepet töltött be, ezért a termelés, a birtokviszonyok és az agrárgazdaság jövedelmezőségének pontos megismerését a nemzetgazdasági tervezés alapvető feltételének tekintette. Már a hivatalos statisztikai szolgálat létrehozása előtt foglalkozott a mezőgazdasági termelés mennyiségi és minőségi jellemzőivel. Az 1869-ben megjelent *A mezőgazdasági termelés* című

---

egy időben, a 0-ra végződő években tartsanak teljes körű nép- és lakásszámlálást. Magyarország az 1880. évi népszámlálás végrehajtásakor igazodott a konferencia ezen határozatához." A magyarországi népszámlálások története. Népszámlálás 2011. Központi Statisztikai Hivatal: https://www.ksh.hu/nepszamlalas/magyarorszagi_nepszamlalasok_tortenete (Letöltés ideje: 2026. november 19.)

[13] *„A számlálás minél tökéletesebb végrehajtás szempontjából, tehát igenis a mellett szavaznék, hogy az országszerte számláló lapokkal történjék. Igy tehető minden rendszerváltozás nélkül és legkönnyebben oly intézkedés, hogy a ki csak írástudó értelmes ember van az országban, maga töltse ki családja számára is a lapokat, az ügynök általi betöltés csak azok számára maradván fenn, kik erre épen nem képesek." A Magyar Korona Országaiban az 1881. év elején végrehajtott népszámlálás eredményei némely hasznos házi állatok kimutatásával együtt. I. kötet.* Országos Magyar Kir. Statisztikai Hivatal. Budapest, 1882. XIII. p.; Vö. KELETI KÁROLY: *A nemzetiségi viszonyok Magyarországban az 1880. évi népszámlálás alapján.* A M. Tud. Akadémia Könyvkiadóhivatala. Budapest, 1882. 4. p. (A továbbiakban: KELETI 1882.)

[14] Vö. ANDORKA RUDOLF: *A társadalomstatisztika kezdetei Keleti Károly munkásságában.* In: Gyulay Ferenc (főszerk.): Statisztikai Szemle. 61. évfolyam. 10. szám. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 1988. 1059–1069. pp. (A továbbiakban: ANDORKA 1988.)

[15] KELETI 1882, 9–52. pp.

[16] ANDORKA 1988, 1060–1061. pp.; KELETI KÁROLY: *Hazánk és népe a közgazdaság és társadalmi statistika szempontjából.* Második, átdolgozott kiadás. Kiadja Ráth Mór. Buda-Pest, 1873. 518. p.

munkája az agrárstatisztikai adatgyűjtés szükségességét hangsúlyozta. Kutatásai során arra törekedett, hogy az ország mezőgazdasági viszonyairól ne csupán általános becslések, hanem területi és ágazati bontásban feldolgozott, megbízható adatok álljanak rendelkezésre.[17]

A nemzetközi statisztikai együttműködés keretében a szőlőművelés és bortermelés statisztikai módszereinek kidolgozására is vállalkozott. Az 1869-es hágai Nemzetközi Statisztikai Kongresszuson kapott feladatának megfelelően elkészítette *Magyarország szőlészeti statistikája* 1860–1873 című munkáját, amely az egész országra kiterjedő adatgyűjtés alapján mutatta be a szőlőtermesztés és a bortermelés helyzetét. A feldolgozás részletesen foglalkozott a birtokviszonyokkal, a termelési módszerekkel, a borkezeléssel és a területi különbségekkel. A szerző külön, részletesen kitért a magyarországi szőlőtermelő községekre is. A munka nemzetközi szempontból is figyelemre méltó volt, mert az alkalmazott adatgyűjtési módszert más országokban is felhasználták.[18]

A mezőgazdasági termelés mellett a külkereskedelem és az áruforgalom statisztikájának fejlesztése is foglalkoztatta. A közös osztrák–magyar vámterület sajátos viszonyai között különösen nehéz volt a magyar külkereskedelmi forgalom önálló adatainak meghatározása. Keleti olyan módszerek kialakítására törekedett, amelyek a közlekedési vállalatok és a vámhivatalok adataira támaszkodva lehetővé tették a magyar áruforgalom becslését. A kezdeti adatgyűjtés nehézségei ugyanakkor rámutattak a statisztikai információk megbízhatóságának és az egységes módszertan kialakításának jelentőségére.

A gazdasági statisztika elméleti és módszertani kérdéseit az 1875-ben megjelent *A gyakorlati statistika kézikönyve* című művében foglalta össze. A könyv első része a statisztika elméletével, módszereivel, történetével, adatábrázolási technikáival és nemzetközi intézményrendszerével foglalkozott, második része pedig a különböző szakstatisztikai területeket mutatta be. A munka a magyar statisztikusképzés és szakirodalom egyik korai alapművévé vált.[19]

Keleti tudományos érdeklődésének egyik legkülönlegesebb területe a népesség élelmezési viszonyainak statisztikai elemzése volt. Az 1887-ben megjelent *Magyarország népességének élelmezési statistikája physiologiai alapon* című munkája a korabeli statisztikai kutatás egyik újszerű vállalkozása volt. A műben a mezőgazdasági termelés adatait a népesség táplálkozási szükségleteivel és fogyasztási szokásaival kapcsolta össze. Keleti felismerte, hogy a mezőgazdaság teljesítményének vizsgálata önmagában nem elegendő a lakosság életviszonyainak megértéséhez. A termelési adatok mellett azt is elemezni kell, hogy a rendelkezésre álló élelmiszerek milyen mennyiségben és összetételben jutnak el a népességhez. A kutatás során figyelembe vette az egyes élelmiszercsoportok táplálkozás-élettani jelentőségét, valamint a fogyasztás nemek és életkor szerinti különbségeit.[20]

A feldolgozás a megyei adatokat térképi ábrázolásokkal is kiegészítette, és összehasonlította a különböző területek élelmezési viszonyait. A fehérjefogyasztás területi különbségeinek bemutatása például olyan módszertani újítást jelentett, amely a statisztikai adatokat a társadalmi és életmódbeli viszonyok elemzésének eszközévé tette. A mű jelentősége abban állt, hogy a gazdaságstatisztikát a népesség életminőségének vizsgálatával kapcsolta össze. Keleti ezzel a modern életmód-, fogyasztás- és élelmezésstatisztika egyik korai hazai előfutárává vált.[21]

---

[17] Vö. KELETI KÁROLY: *A mezőgazdasági termelés.* Kiadja Ráth Mór. Pest, 1869. 14–20., 29–72. pp.

[18] BALASSA 1988, 124–125. pp.; KELETI KÁROLY: *Szőlőszet. Első rész. Magyarország szőlőszeti statistikája. 1860–1873.* Nyomtatott az Athenaeum Nyomdájában. Budapest, 1875. III–IV. pp.

[19] KELETI KÁROLY: *A gyakorlati statistika kézikönyve.* Az Athenaeum R. Társulat Kiadása. Budapest, 1875. 3–86., 87–224. pp.

[20] Vö. KELETI KÁROLY: *Magyarország népességének élelmezési statistikája physiologiai alapon.* In: Keleti Károly (szerk.): Hivatalos statisztikai közlemények. Kiadja az Országos Magyar Királyi Statistikai Hivatal. Budapest, 1887. VI–VIII. pp. (A továbbiakban: KELETI 1887.)

[21] Vö. KELETI 1887, 65–162.; 366–392. pp.

Keleti Károly nem csupán a statisztikai adatgyűjtés megszervezője és módszertani fejlesztője volt, hanem jelentős közgazdasági gondolkodó is. Tudományos munkásságában a statisztikai adatok elemzése mindig összekapcsolódott a nemzetgazdaság fejlődésének és a gazdaságpolitikai lehetőségeknek a vizsgálatával. A magyar gazdaság modernizációját a mezőgazdaság korszerűsítése mellett az ipar fejlesztésével is összefüggésbe hozta. Úgy vélte, hogy az ország gazdasági fejlődésének tartós alapját a termelési szerkezet kiegyensúlyozottabbá tétele, a hazai ipar megerősítése és a külkereskedelmi kapcsolatok fejlesztése teremtheti meg. Az 1878-as párizsi világkiállításhoz kapcsolódva megjelent *Magyarország közgazdasági és mívelődési állapotai* című munkáját (1879) maga is egyik legérettebb alkotásának tekintette. A kötet a gazdasági és művelődési viszonyok áttekintése mellett konkrét gazdaságpolitikai javaslatokat is megfogalmazott. Különösen bírálta a magyar gazdaság egyoldalú gabonaexportjára épülő szerkezetét, és a termelés diverzifikálásának, valamint az iparfejlesztésnek a fontosságát hangsúlyozta.[22]

Az iparfejlesztés ügyét az Országos Iparegyesület keretében is támogatta. A szervezet munkájában élete végéig aktívan részt vett. Az 1873. évi bécsi világkiállításon a magyar kormány megbízásából ipari tárgyakat szerzett be a magyar iparmúzeum számára. Kiállítási jelentéseiben és gazdasági tanulmányaiban rendszeresen foglalkozott a hazai ipar helyzetével, a technikai fejlődés és a gazdasági versenyképesség kapcsolatával. Keleti közgazdasági szemléletének egyik alapvető jellemzője volt, hogy a gazdaságpolitikai döntések megalapozásához nélkülözhetetlennek tartotta a tényszerű, ellenőrizhető információkat. A statisztika feladatát nem a gazdasági folyamatok egyszerű számbavételében látta, hanem abban, hogy az adatok alapján feltárhatók legyenek a fejlődés akadályai, az egyes ágazatok közötti aránytalanságok és a gazdaságpolitikai beavatkozás lehetséges területei. Keleti Károly felismerte, hogy a magyar statisztikatudomány fejlődése nem választható el a nemzetközi tudományos kapcsolatoktól. A statisztikai adatgyűjtés módszereinek egységesítése, az összehasonlítható adatok előállítása és a tudományos tapasztalatok cseréje az európai statisztikai fejlődés alapvető követelményeivé váltak. Ezért 1869-ben részt vett a hágai Nemzetközi Statisztikai Kongresszuson, majd 1872-ben a szentpétervári tanácskozáson is. A nemzetközi tudományos életben betöltött szerepét különösen az 1876-os budapesti statisztikai kongresszus megszervezése erősítette meg. A rendezvény a magyar statisztikai szolgálat nemzetközi elismertségének fontos állomása volt. A kongresszus után létrehozott nemzetközi kapcsolattartó állandó bizottság, a Commission Permanente elnökévé választották, így a kontinens vezető statisztikusaival és statisztikai intézményeivel is rendszeres kapcsolatot tarthatott fenn. Hunfalvy Jánossal (1820–1888) és Kőrösy Józseffel (1844–1906) együtt a nemzetközi statisztikai együttműködés szervezeti alapjainak kialakításában is részt vett. E tevékenysége hozzájárult ahhoz, hogy a magyar statisztikai intézményrendszer ne elszigetelt nemzeti szervezetként működjön, hanem az európai tudományos közösség részévé váljon.[23]

A nemzetközi kapcsolatok fejlesztése mellett a statisztikai szakirodalom és a szakemberképzés megszervezését is kiemelt feladatának tekintette. Már a hivatal létrehozásának kezdeti szakaszában statisztikai tanfolyamokat szervezett, amelyek keretében a résztvevők megismerhették a demográfia, a mezőgazdasági statisztika és az adatfeldolgozás alapvető módszereit. A képzésben maga is oktatott. Fontosnak tartotta, hogy a hivatal munkatársai ne csupán adminisztratív adatgyűjtők legyenek, hanem megfelelő tudományos felkészültséggel rendelkező szakemberek is.

---

[22] KELETI KÁROLY: *Magyarország közgazdasági és mívelődési állapotai.* Budapest, 1879. 299. p; *Keleti Károly.* Történet. Központi Statisztikai Hivatal: https://www.ksh.hu/mult_keleti_karoly (Letöltés ideje: 2026. november 19.)

[23] *Keleti Károly.* Történet. Központi Statisztikai Hivatal: https://www.ksh.hu/mult_keleti_karoly (Letöltés ideje: 2026. november 19.)

A statisztikai szakkönyvtár létrehozásával szintén a tudományos munka színvonalának emelését szolgálta. A könyvtár nemzetközi cserekapcsolatok révén jelentős szakirodalmi állományt gyűjtött össze, és hosszú távon a magyar statisztikatudomány egyik fontos tudományos bázisává vált.[24]

Keleti Károly már a hivatalos statisztikai szolgálat megszervezését megelőzően bekapcsolódott a Magyar Tudományos Akadémia tudományos munkájába. Már 1864-től részt vett az MTA Statisztikai Bizottságának tevékenységében, amelynek keretében a hazai statisztikai tudományos élet szervezését és fejlesztését támogatta. Majd 1869-től szerkesztette a bizottság által kiadott Statisztikai és Nemzetgazdasági Közlemények című szakfolyóiratot is. Tudományos teljesítményének elismeréseként az Akadémia 1868-ban levelező tagjává választotta. Székfoglaló értekezését *A statistika hivatalos és tudományos mívelése* címmel készítette el, amelyben a statisztikai tevékenység intézményi és tudományos feladatait tárgyalta. Később, 1875-ben rendes taggá választották; második akadémiai székfoglaló értekezése *Visszapillantás közgazdaságunk egy negyed századára* címmel jelent meg. Keleti tudományos pályája nem állt meg, a Magyar Tudományos Akadémia 1890-ben igazgatósági tagjává választotta. Munkásságának kiemelkedő tudományos elismerését jelentette, hogy a *Hazánk és népe a közgazdaság és társadalmi statistika szempontjából*, valamint a *Magyarország népességének élelmezési statistikája physiologiai alapon* című műveit az Akadémia Nagydíjjal jutalmazta. E kitüntetések nem csupán egyes publikációinak értékét ismerték el, hanem a magyar statisztikatudomány fejlődésében betöltött úttörő szerepét is kifejezték.[25] Tudományos és intézményvezetői munkássága mellett Keleti politikai-közéleti szerepvállalásra is törekedett: 1878-ban muraszombati és szécsiszigeti gróf Szapáry Gyula (1832–1905) pénzügyminiszter (1878–1887) mellett államtitkári megbízatást kapott, azonban a gyors kormányzati változások miatt ez a feladat mindössze egy napig tartott. Az 1892-es országgyűlési választások alkalmával képviselőjelöltsége sem valósult meg. Közéleti ambíciói ellenére életművének súlypontját végül a statisztikai intézményépítés, a tudományos kutatás és a gazdaságpolitikai elemzés jelentette.[26]

Keleti Károly élete utolsó évtizedében is aktívan irányította az Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal munkáját, és részt vett a magyar gazdasági és tudományos közéletben. A hivatal működésének folyamatos bővülése, az adatgyűjtési területek sokasodása és a statisztikai módszerek fejlődése egyre jelentősebb szervezési feladatokat rótt rá. Különösen nehéz időszakot jelentett számára, amikor 1890-ben a minisztériumi átszervezések során a statisztikai hivatalt – tiltakozása ellenére – a kereskedelemügyi tárcához csatolták. A döntés szakmai és intézményi szempontból egyaránt aggasztotta, hiszen a statisztikai szolgálat működését a gazdasági és társadalmi adatok összességére kiterjedő, egységes állami feladatnak tekintette.

Keleti Károly *„(...) 1892-ben sikertelenül indult a képviselőválasztásokon. A kudarc megromlott egészségét végleg aláásta. 1892. május 30-án hunyt el* [Budapesten]. *A Magyar Tudományos Akadémián, melynek utolsó éveiben szinte minden energiáját szentelte, hivatali utóda Jekelfalussy József búcsúztatta."*[27] Halálával a magyar statisztika egyik legjelentősebb szervezője és tudományos művelője távozott. A hivatal vezetését utóda, Jekelfalussy József (1849–1901) statisztikus, az MTA levelező (1888), majd rendes tagja (1893) vette át, aki a

[24] Vö. *A könyvtár története.* KSH Könyvtár: https://www.kshkonyvtar.hu/article/16/4/a-koenyvtar-toertenete (Letöltés ideje: 2026. november 20.)

[25] *Keleti Károly.* Akadémikusok. A Magyar Tudományos Akadémia tagjai. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ: https://akademikus.mtak.hu/adatlap/keleti-karoly/ (Letöltés ideje: 2026. november 20.); KENESSEY ZOLTÁN: *Keleti Károly tudományos pályájáról.* In: Gyulay Ferenc (felelős szerk.): Statisztikai Szemle. 50. évfolyam. 3. szám. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 1972. 281–282. pp. (A továbbiakban: KENESSEY 1972.)

[26] ISPÁN – NÁDUDVARI 2014, 364. p.

[27] *Keleti Károly.* Történet. Központi Statisztikai Hivatal: https://www.ksh.hu/mult_keleti_karoly (Letöltés ideje: 2026. november 19.)

Keleti által megteremtett intézményi és szakmai alapokra építve folytatta a statisztikai szolgálat fejlesztését.[28]

Keleti tudományos öröksége több szempontból is maradandó. Mindenekelőtt megteremtette a modern magyar hivatalos statisztika intézményi alapjait, és kialakította az országos adatgyűjtés szervezeti, módszertani és jogi kereteit. A statisztikát a gazdasági és társadalmi jelenségek tudományos vizsgálatának eszközévé fejlesztette, és felismerte, hogy a korszerű állam működése megbízható, összehasonlítható és rendszeresen előállított adatok nélkül elképzelhetetlen. Tudományos munkásságában a gazdaságstatisztika, a társadalomstatisztika, a demográfia, a mezőgazdasági statisztika, a nemzetiségi statisztika és az élelmezésstatisztika egyaránt fontos helyet kapott. Kutatásai révén a magyar statisztika a nemzetközi tudományos fejlődéshez is szorosan kapcsolódott. Módszertani újításai, a térképi ábrázolás alkalmazása, az egyéni számlálólapokra épülő népszámlálási rendszer és a statisztikai szakképzés megszervezése egyaránt a modern társadalomkutatás korai hazai eredményei közé tartoznak. Közgazdasági gondolkodóként a magyar nemzetgazdaság fejlődését a mezőgazdaság és az ipar együttes modernizációjában, a gazdasági szerkezet kiegyensúlyozásában és a nemzeti gazdaságpolitika tudományos megalapozásában látta. A gazdasági fejlődés értékelését a társadalmi és művelődési viszonyok vizsgálatával kapcsolta össze, ezzel a korabeli magyar közgazdasági gondolkodás egyik korszerű, széles látókörű képviselőjévé vált.[29]

Keleti Károly életművének történeti jelentősége tehát nem korlátozható a statisztikai hivatal megalapítására. Személyében olyan tudós és intézményépítő tevékenysége teljesedett ki, aki a statisztikai adatgyűjtést, a közgazdasági elemzést és a társadalmi valóság tudományos megismerését egységes szellemi programként kezelte. Munkássága alapvetően járult hozzá ahhoz, hogy Magyarországon a statisztika önálló tudományos és államigazgatási tevékenységgé fejlődjön, és a nemzetgazdasági, valamint társadalompolitikai döntések megalapozásának nélkülözhetetlen eszközévé váljon. A magyar statisztikatudomány történetében ezért nemcsak alapítóként, hanem iskolateremtő tudósként is kiemelkedő hely illeti meg.[30]

Összefoglalva kijelenthető, hogy Keleti Károly a gazdasági és társadalmi valóság számszerű megismerésének, a statisztikai adatgyűjtésnek és az empirikus gazdaságelemzésnek teremtette meg a hazai intézményi alapjait. Keleti nélkül nehezen képzelhető el a modern magyar statisztikai intézményrendszer.

Fontosabb munkái

A politikai gazdaság kézikönyve. Emich Gusztáv. Pest, 1863.; *A magyar mezőgazdaság.* Eggenberger F. M. Akad. Könyvárusnál. Pest, 1867.; *A statistika hivatalos és tudományos mivelése.* Eggenberger Ferdinánd Akad. Könyvkereskedésében. Pest, 1868.; *Telekadó és kataszter, közgazdasági és statisztikai szempontból.* Eggenberger Ferdinánd Akad. Könyvkereskedésében. Pest, 1868.; *A mezőgazdasági termelés.* Kiadja Ráth Mór. Pest, 1869.; *A népszámlálás.* Kiadja Ráth Mór. Pest. 1869.; *Emlékirat egyúttal javaslat Magyarország*

[28] Vö. *Jekelfalussy József.* Akadémikusok. A Magyar Tudományos Akadémia tagjai. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ: https://akademikus.mtak.hu/adatlap/jekelfalussy-jozsef/ (Letöltés ideje: 2026. november 19.); JEKELFALUSSY JÓZSEF: *Emlékbeszéd Keleti Károly fölött.* Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia. Budapest. 1893. 219–248. pp.; KOVÁCS CSABA: *Jekelfalussy József.* In: Fülöp Ágnes – Rózsa Dávid (szerk.): Portrék a magyar statisztika és népességtudomány történetéből. Életrajzi Lexikon a XVI. századtól napjainkig. A statisztika történetei 1. KSH Könyvtár, Nemzeti Kulturális Alap–Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 2014. 342–344. pp.

[29] Vö. KENESSEY 1972, 297–301. pp.

[30] Vö. *130 éve hunyt el Keleti Károly statisztikus, közgazdász, a KSH Könyvtár alapítója.* KSH könyvtár: https://www.kshkonyvtar.hu/article/5/885/130-eve-hunyt-el-keleti-karoly-statisztikus-koezgazdasz-a-ksh-koenyvtar-alapitoja (Letöltés ideje: 2026. november 19.)

hivatalos statistikájanak szervezése tárgyában. Nyomtatott az Athenaeum Nyomdájában. Pest, 1869.; *Hazánk és népe a közgazdaság és társadalmi statistika szempontjából.* Második, átdolgozott kiadás. Kiadja Ráth Mór. Buda-Pest, 1873.; *A gyakorlati statistika kézikönyve.* Az Athenaeum R. Társulat Kiadása. Budapest, 1875.; *Szőlőszet. Első rész. Magyarország szőlőszeti statistikája. 1860–1873.* Nyomtatott az Athenaeum Nyomdájában. Budapest, 1875.; *Visszapillantás közgazdaságunk egy negyed századára.* In: Fraknói Vilmos (szerk.): Értekezések a Társadalmi Tudományok köréből. Negyedik kötet. Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia. Budapest, 1878 (akadémiai rendes székfoglaló); *Fényes Elek emlékezete.* In: Pesty Frigyes (szerk.): Értekezések a társadalmi tudományok köréből. Ötödik kötet. Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia. Budapest, 1879.; *Magyarország közgazdasági és mívelődési állapotai. Kiállítási tanulmányképen.* Pesti Könyvnyomda-Részvény-Társaság. Budapest, 1879.; *Magyarország népességének szaporodása és fogyása, országrészek és nemzetiségek szerint.* In: Pesty Frigyes (szerk.): Értekezések a társadalmi tudományok köréből. Ötödik kötet. Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia. Budapest, 1879.; *A nemzetiségi viszonyok Magyarországban az 1880. évi népszámlálás alapján.* A M. Tud. Akadémia Könyvkiadóhivatala. Budapest, 1882.; *Tengerészetünk és Fiume jövője.* In: Földes Béla (szerk.): Értekezések a nemzetgazdaságtan és statisztika köréből. Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia. Budapest, 1883.; *Magyarország népességének élelmezési statistikája physiologiai alapon.* In: Keleti Károly (szerk.): Hivatalos statisztikai közlemények. Kiadja az Országos Magyar Királyi Statistikai Hivatal. Budapest, 1887.

Felhasznált szakirodalom

130 éve hunyt el Keleti Károly statisztikus, közgazdász, a KSH Könyvtár alapítója. KSH könyvtár: https://www.kshkonyvtar.hu/article/5/885/130-eve-hunyt-el-keleti-karoly-statisztikus-koezgazdasz-a-ksh-koenyvtar-alapitoja

A könyvtár története. KSH Könyvtár: https://www.kshkonyvtar.hu/article/16/4/a-koenyvtar-toertenete

A Magyar Korona Országaiban az 1881. év elején végrehajtott népszámlálás eredményei némely hasznos házi állatok kimutatásával együtt. I. kötet. Országos Magyar Kir. Statisztikai Hivatal. Budapest, 1882. XIII.

A magyarországi népszámlálások története. Népszámlálás 2011. Központi Statisztikai Hivatal: https://www.ksh.hu/nepszamlalas/magyarorszagi_nepszamlalasok_tortenete

ANDORKA RUDOLF: *A társadalomstatisztika kezdetei Keleti Károly munkásságában.* In: Gyulay Ferenc (főszerk.): Statisztikai Szemle. 61. évfolyam. 10. szám. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 1988. 1059–1069.

BALASSA IVÁN: *Keleti Károly.* In: Für Lajos – Pintér János (szerk.): Magyar agrártörténeti életrajzok. II. kötet (I–P). Magyar Mezőgazdasági Múzeum. Budapest, 1988. 122–125.

GAZDA ISTVÁN: *Keleti Károly.* In: Estók János (főszerk.): Nemzeti Évfordulóink 2008. Balassi Intézet. Nemzeti Évfordulók Titkársága. Budapest, 2008. 27.

GYULAY FERENC: *Egy nevezetes évforduló megünneplése.* In: Gyulay Ferenc (főszerk.): Statisztikai Szemle. 61. évfolyam. 10. szám. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 1988. 1079.

ISPÁN ÁGOTA LÍDIA – NÁDUDVARI ZOLTÁN: *Keleti Károly.* In: Fülöp Ágnes – Rózsa Dávid (szerk.): Portrék a magyar statisztika és népességtudomány történetéből. Életrajzi Lexikon a XVI. századtól napjainkig. A statisztika történetei 1. KSH Könyvtár, Nemzeti Kulturális Alap–Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 2014. 363–364.

JEKELFALUSSY JÓZSEF: *Emlékbeszéd Keleti Károly fölött.* Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia. Budapest. 1893. 219–248.

Jekelfalussy József. Akadémikusok. A Magyar Tudományos Akadémia tagjai. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ: https://akademikus.mtak.hu/adatlap/jekelfalussy-jozsef/

KELETI KÁROLY: *A magyar mezőgazdaság.* Eggenberger F. M. Akad. Könyvárusnál. Pest, 1867. 19.

KELETI KÁROLY: *A statistika hivatalos és tudományos mivelése.* Eggenberger Ferdinánd Akad. Könyvkereskedésében. Pest, 1868. 1–11.

KELETI KÁROLY: *Emlékirat egyúttal javaslat Magyarország hivatalos statistikájanak szervezése tárgyában.* Nyomtatott az Athenaeum Nyomdájában. Pest, 1869. 17.

KELETI KÁROLY: *A mezőgazdasági termelés.* Kiadja Ráth Mór. Pest, 1869. 14–20., 29–72.

KELETI KÁROLY: *A népszámlálás.* Kiadja Ráth Mór. Pest. 1869. 1–2., 10–27.

KELETI KÁROLY: *Hazánk és népe a közgazdaság és társadalmi statistika szempontjából.* Második, átdolgozott kiadás. Kiadja Ráth Mór. Buda-Pest, 1873. 518.

KELETI KÁROLY: *A gyakorlati statistika kézikönyve.* Az Athenaeum R. Társulat Kiadása. Budapest, 1875. 3–86., 87–224.

KELETI KÁROLY: *Szőlőszet. Első rész. Magyarország szőlőszeti statistikája. 1860–1873.* Nyomtatott az Athenaeum Nyomdájában. Budapest, 1875. III–IV.

KELETI KÁROLY: *Magyarország közgazdasági és mívelődési állapotai. Kiállítási tanulmányképen.* Pesti Könyvnyomda-Részvény-Társaság. Budapest, 1879. 299.

KELETI KÁROLY: *A nemzetiségi viszonyok Magyarországban az 1880. évi népszámlálás alapján.* A M. Tud. Akadémia Könyvkiadóhivatala. Budapest, 1882. 4., 9–52.

KELETI KÁROLY: *Magyarország népességének élelmezési statistikája physiologiai alapon.* In: Keleti Károly (szerk.): Hivatalos statisztikai közlemények. Kiadja az Országos Magyar Királyi Statistikai Hivatal. Budapest, 1887. VI–VIII., , 65–162.; 366–392.

Keleti Károly. Akadémikusok. A Magyar Tudományos Akadémia tagjai. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ: https://akademikus.mtak.hu/adatlap/keleti-karoly/

Keleti Károly. Magyar Statisztikai Társaság: https://www.mstnet.hu/cikkek/_doku/Keleti_Karoly.pdf

Keleti Károly. Óbudai Egyetem: https://uni-obuda.hu/keleti-karoly/

Keleti Károly. Történet. Központi Statisztikai Hivatal: https://www.ksh.hu/mult_keleti_karoly

KENESSEY ZOLTÁN: *Keleti Károly tudományos pályájáról.* In: Gyulay Ferenc (felelős szerk.): Statisztikai Szemle. 50. évfolyam. 3. szám. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 1972. 281–282., 297–301.

KOVÁCS CSABA: *Jekelfalussy József.* In: Fülöp Ágnes – Rózsa Dávid (szerk.): Portrék a magyar statisztika és népességtudomány történetéből. Életrajzi Lexikon a XVI. századtól napjainkig. A statisztika történetei 1. KSH Könyvtár, Nemzeti Kulturális Alap–Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 2014. 342–344.

KOVACSICS JÓZSEF: *Keleti Károly a tudós és közgazdász.* In: Gyulay Ferenc (főszerk.): Statisztikai Szemle. 61. évfolyam. 10. szám. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 1988. 1070.

NYITRAI FERENCNÉ: *Az úttörő öröksége.* In: Gyulay Ferenc (főszerk.): Statisztikai Szemle. 61. évfolyam. 10. szám. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 1988. 953.

PESTI LAJOS: *A hivatalos statisztika atyja.* In: Gyulay Ferenc (főszerk.): Statisztikai Szemle. 61. évfolyam. 10. szám. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 1988. 961–964.

SZINNYEI JÓZSEF (szerk.): *Magyar írók élete és munkái. V. kötet (Iczés–Kempner).* Kiadja Hornyánszky Viktor Könyvkiadóhivatala. Budapest, 1897. 1383–1384.

TÓTH VILMOS: *Nemzeti nagylétünk nagy temetője. A Fiumei Úti Sírkert és a Salgótarjáni utcai zsidó temető adattára.* Nemzeti Örökség Intézete. Budapest, 2018. 105.

Dr. habil. Gyémánt Richárd, PhD, LLM, egyetemi docens
SZTE Állam- és Jogtudományi Kar
Statisztikai és Demográfiai Tanszék
gyemant.richard@szte.hu